



UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Qadınlara Qarşı Ayrı-seçkiliyin Ləğv Edilməsi üzrə Komitənin

Azərbaycanın təqdim etdiyi altıncı
dövri hesabat üzrə

YEKUN MÜŞAHİDƏLƏRİ

İNSAN HÜQUQLARI

Bu nəşr Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi hesabına Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən tərcümə edilərək dərc olunmuşdur. Bu nəşrin müəllifi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığıdır. Bu nəşrdə istifadə olunan məzmun və material heç bir halda Avropa İttifaqının mövqeyini əks etdirmir.



**Avropa İttifaqı
tərəfindən maliyyələşdirilir**



**UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS**
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

Qadınlara Qarşı Ayrı-seçkiliyin
Ləğv Edilməsi üzrə Komitənin
Azərbaycanın təqdim etdiyi
altıncı dövrü hesabat üzrə
Yekun Müşahidələri



“Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin
bütün formalarının ləğv edilməsi
haqqında” Konvensiya

Paylanma: Ümumi
4 iyul 2022-ci il

Əsli: İngilis dili
Qeyri-rəsmi tərcümə

Qadınlara qarşı qyri-seçkiliyin ləğv edilməsi üzrə Komitə

Azərbaycanın altıncı dövrü hesabatı üzrə yekun müşahidələr

1. Komitə 16 iyun 2022-ci il tarixində keçirilmiş 1885-ci və 1886-cı iclaslarında (CEDAW/C/SR.1885 və CEDAW/C/SR.1886) Azərbaycanın altıncı dövrü hesabatını (CEDAW/C/AZE/6) nəzərdən keçirmişdir. İclasa hazırlıq üzrə işçi qrup tərəfindən qaldırılan məsələlərin və sualların siyahısı CEDAW/C/AZE/Q/6, Azərbaycanın cavabları isə CEDAW/C/AZE/RQ/6 sənədində əks olunub.

A. Giriş

2. Komitə, iştirakçı dövlət tərəfindən altıncı dövrü hesabatın təqdim olunmasını yüksək qiymətləndirir. O, həmçinin iştirakçı dövlətin Komitənin əvvəlki yekun müşahidələrinə dair sonrakı (CEDAW/C/AZE/CO/5/) hesabatını və iclasa hazırlıq üzrə işçi qrup tərəfindən qaldırılan məsələlərin və sualların siyahısına yazılı cavablarını yüksək qiymətləndirir. Komitə nümayəndə heyətinin şifahi təqdimatını və müzakirələr zamanı Komitə tərəfindən şifahi qaldırılan suallara cavab olaraq nümayəndə heyəti tərəfindən əlavə izahatların verilməsini təqdir edir.

3. Komitə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri xanım Bahar Muradovanın rəhbərlik etdiyi və Xarici İşlər Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Dövlət Statistika Komitəsinin nümayəndələri və Azərbaycan Respublikasının Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və Cenevrədəki digər beynəlxalq

təşkilatlar yanında daimi nümayəndələrindən ibarət olan çoxsahəli nümayəndə heyətinin iştirakı ilə əlaqədar, iştirakçı dövləti təqdir edir.

B. Müsbət məqamlar

4. Komitə 2015-ci ildə iştirakçı dövlətin təqdim etdiyi əvvəlki hesabatın (CEDAW/C/AZE/5) müzakirəsindən bəri, qanunvericilik islahatları sahəsində əldə olunan tərəqqini, xüsusilə, aşağıda sadalanan sənədlərin qəbulunu alqışlayır:

(a) Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 71 nömrəli sərəncam (2020-ci il);

(b) Qadınlar arasında kiçik sahibkarlığın inkişafına və peşə hazırlığının gücləndirilməsinə dair xüsusi tədbirləri ehtiva edən regionların sosial-iqtisadi inkişafı üzrə dövlət proqramının təsdiq edilməsi haqqında 500 nömrəli fərman (2019-cu il);

(c) İnküziv məşğulluğun təşviqinə və qadınlar arasında işsizliyin azaldılmasına yönələn 2019-2030-cu illər üçün Məşğulluq Strategiyasının təsdiq edilməsi haqqında 602 nömrəli sərəncam (2018-ci il).

5. Komitə, iştirakçı dövlətin aşağıdakı kimi sənədlərin qəbulu vasitəsilə, qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması prosesini sürətləndirmək və gender bərabərliyini təşviq etmək üçün institusional və siyasi çərçivənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində göstərdiyi səyləri alqışlayır:

(a) "Azərbaycan Respublikasında məişət zorakılığı ilə mübarizəyə dair 2020–2023-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı" (2020-ci il);

(b) "Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020–2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı" (2020-ci il);

(c) "Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı" (2020-ci il).

6. Komitə əvvəlki hesabatın müzakirəsindən ötən müddət ərzində, 2019-cu ildə iştirakçı dövlət tərəfindən "Uşaqların cinsi istismardan və cinsi zorakılıqdan müdafiəsi haqqında" Avropa Şurası Konvensiyasının (Lansarote Konvensiyası) təsdiq edilməsini alqışlayır.

C. Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri

7. Komitə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə göstərilən beynəlxalq dəstəyi alqışlayır və Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030-cu il Gündəliyinin icrası prosesi çərçivəsində "Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğvi haqqında" Konvensiyanın müddəalarına uyğun olaraq, de-yure (hüquqi) və de-fakto (həqiqi) gender bərabərliyinin reallaşdırılmasına çağırır. Komitə 5-ci Məqsədin əhəmiyyətini, eləcə də 17 məqsədin hər biri çərçivəsində bərabərlik və ayrı-seçkiyə yol verməmə prinsiplərinin aktuallaşdırılmasının vacibliyini xatırladır. O, iştirakçı dövləti qadınları özünün dayanıqlı inkişafının hərəkətverici qüvvəsi kimi tanımağa və bu məqsədlə müvafiq siyasət və strategiyaları qəbul etməyə çağırır.

D. Parlament

8. Komitə Konvensiyanın tam icrasının təmin edilməsində qanunverici hakimiyyətin oynadığı vacib rolunu vurğulayır (bax A/65/38, 2-ci hissə, VI qoşma). O, Milli Məclisi Konvensiya üzrə növbəti dövrü hesabat təqdim edilənədək, öz səlahiyyət dairəsinə uyğun olaraq hazırkı yekun müşahidələrin icrası ilə bağlı zəruri addımları atmağa dəvət edir.

E. Əsas narahatlıq doğuran sahələr və tövsiyələr

Qanunvericilik bazası

9. Komitə iştirakçı dövlətin "gender baxımından neytral" siyasət və proqramlara üstünlük verməsini narahatlıqla qeyd edir. Bu, qadınların ayrı-seçkilikdən kifayət qədər qorunmaması, eləcə də onların insan hüquqlarının tanınmasına və təmin edilməsinə yanaşmanın əlaqələndirilməməsi ilə nəticələnə, qadınlar və kişilər arasında formal və həqiqi bərabərliyin əldə olunmasına mane ola bilər. Bununla yanaşı, nə Konstitusiyanın, nə də "Gender (kişi və qadınların) bərabərliyinin təminatları haqqında" qanunun özəl və dövlət sektorlarında qadınlara qarşı birbaşa və dolayı ayrı-seçkiliyi əhatə etməməsi də narahatlıq doğurur. Komitə, həmçinin, narahatlıqla qeyd edir ki, Konstitusiyada beynəlxalq müqavilələrin milli qanunvericilikdən üstün qüvvəyə malik olduğuna dair təminatların (148 (II) və

151-ci maddələr) mövcud olmasına baxmayaraq, məhkəmə proseslərində birbaşa şəkildə Konvensiya tətbiq olunmamış və ya ona müraciət edilməmişdir.

10. Komitə iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Konvensiyanın 1 və 2-ci maddələrinə, Komitənin "İştirakçı dövlətlərin Konvensiyanın 2-ci maddəsindən irəli gələn əsas öhdəlikləri haqqında" 28 (2010) nömrəli ümumi tövsiyəsinə və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin hər yerdə bütün qadınlara və qızlara qarşı bütün formalarda ayrı-seçkiliyə son qoyulmasına dair 5.1 nömrəli hədəfinə uyğun olaraq, konkret vaxt qrafiki müəyyən etməklə, qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyi qadağan edən və özəl və dövlət sektorlarında birbaşa və dolaylı ayrı-seçkiliyi, eləcə də ayrı-seçkiliyin kəşifən formalarını əhatə edən ayrı-seçkiliklə mübarizə üzrə hərtərəfli qanunvericilik qəbul etmək;

(b) Məhkəmə orqanlarının üzvləri və hüquqşünaslar üçün hüquqi proseslərdə Konvensiyanın birbaşa tətbiqi və istifadəsi və milli qanunvericiliyin Konvensiyanın fonunda şərhli sahələrində potensialın artırılması işini gücləndirmək.

Ədalət mühakiməsinə çıxış

11. Komitə iştirakçı dövlətin 2019-2023-cü illərdə ədliyyə sisteminin inkişafına dair dövlət proqramı çərçivəsində göstərdiyi səyləri alqışlayır. Lakin eyni zamanda o, qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışla bağlı üzləşdiyi davamlı əngəlləri, o cümlədən onların öz hüquqları barədə məhdud məlumatlılığını və istifadə edə biləcəkləri hüquqi müdafiə vasitələrinin məhdudluğunu, məhkəmə orqanlarının və hüquq-mühafizə orqanlarının Konvensiyanın tətbiqi üzrə bacarıqlarının məhdudluğunu, habelə məhkəmə orqanları arasında davamlı gender stereotiplərinin mövcudluğunu narahatlıqla qeyd edir.

12. Komitə, "Qadınların ədalət mühakiməsinə çıxışı haqqında" 33 (2015) nömrəli ümumi tövsiyəsini xatırladaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakı vasitələrdən də istifadə etməklə, qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışı ilə bağlı əngəlləri aradan qaldırmağı tövsiyə edir:

(a) Məhkəmə orqanları, polis orqanları və digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları arasında genderlə bağlı qərəzli təsəvvürləri və davamlı gender stereotiplərini aradan qaldırmaq üçün təlim və maarifləndirmə işləri həyata keçirmək;

(b) Qadınlar və qızlar, o cümlədən kənd yerlərində yaşayanlar və əlverişsiz vəziyyətdə olan qruplara mənsub qadınlar, məsələn, məcburi köçkün, əlilliyi olan və ahıl qadınlar arasında öz hüquqlarının pozulması halında istifadə edə biləcəkləri hüquqi müdafiə vasitələri barədə maarifləndirmə işini gücləndirmək;

(c) Dini liderləri və icma liderlərini ədalət mühakiməsinə nail olmaq istəyən qadınlara qarşı stiqmanın aradan qaldırılmasının zəruriliyi barədə maarifləndirmək;

(d) Bütün qadınları, xüsusilə məişət zorakılığı qurbanlarını ödənişsiz hüquqi yardımla təmin etmək və bunu yalnız aztəminatlı qadınlarla məhdudlaşdırmamaq.

Qadınlar, sülh və təhlükəsizlik və məcburi köçkün qadınlar

13. Komitə otuz il davam edən və 2020-ci il 9 noyabr tarixli sülh razılaşması ilə sona çatan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində çoxlu sayda qadın və qızların zərər çəkdiyini qeyd edir. Komitə onların, xüsusilə təhsil, məşğulluq, səhiyyə və mənzil xidmətlərinə və gender əsaslı zorakılıqdan müdafiəyə çıxış imkanı məhdud olan məcburi köçkün qadın və qızların vəziyyətindən narahatdır. O, iştirakçı dövlətin, Təhlükəsizlik Şurasının 1325 (2000) nömrəli qətnaməsini və qadınlar, sülh və təhlükəsizliyə dair digər sonrakı qətnamələri icra etmək əzmini alqışlayır. Bununla belə, Komitə, Təhlükəsizlik Şurasının 1325 (2000) nömrəli qətnaməsinin icrasına dair Milli Fəaliyyət Planının layihəsinin hələ də qəbul edilməməsindən narahatdır. O, həmçinin, münaqişədən sonrakı bərpa proseslərinə qadınların tam cəlb olunmamasından narahatdır. Komitə, həmçinin, beynəlxalq təşkilatların münaqişədən sonrakı yenidənqurma işlərinə kifayət qədər cəlb olunmamasından narahatdır.

14. Komitə, davamlı sülhü təmin etmək məqsədilə Konvensiyanın və Təhlükəsizlik Şurasının 1325 (2000) nömrəli qətnaməsinin tələblərinə uyğun olaraq, qadınların prioritetlərinin və münaqişə ilə bağlı təcrübələrinin tam şəkildə sülh və yenidənqurma proseslərinə inteqrə edilməsini təmin etmək üçün bu proseslərin bütün mərhələlərində qadınların faydalı və inklüziv iştirakının son dərəcə vacib olduğunu vurğulayır. Komitə özünün "Münaqişələrin qarşısının alınması, münaqişə və münaqişədən sonrakı vəziyyətlərdə qadınlar haqqında" 30 (2013) nömrəli ümumi tövsiyəsini xatırladır və iştirakçı dövlətə qadınların vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə əməkdaşlıq şəraitində "Təhlükəsizlik Şurasının

qadınlar, sülh və təhlükəsizliyə dair 1325 (2000) nömrəli qətnaməsinin icrasına dair Milli Fəaliyyət Planı'nın layihəsini yekunlaşdırmağı və onun qəbulunu sürətləndirməyi və bu sənədin aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmasını təmin etməyi tövsiyə edir:

(a) Təhlükəsizlik Şurasının 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015), 2467 (2019) və 2493 (2019) sayılı qətnamələrində əksini tapan qadınlar, sülh və təhlükəsizliklə bağlı Təhlükəsizlik Şurasının gündəliyini bütünlüklə nəzərə alır;

(b) Qadınların həyatının bütün sahələrində qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığı və ayrı-seçkiliyi, o cümlədən qadınlara, xüsusilə dul qadınlara və məcburi köçkün və qaçqın qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin kəşişən formalarını aradan qaldıran həqiqi bərabərlik modelini ehtiva edir;

(c) Cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrindən olan qadınların, o cümlədən milli azlıqlara mənsub qadınların və məcburi köçkün qadınların sülh prosesinin bütün mərhələlərində və bütün yenidənqurma təşəbbüslərində, xüsusilə milli fəaliyyət planının icrası ilə əlaqədar faydalı və inklüziv iştirakını təmin edir;

(d) Gender aspektlərini nəzərə alan büdcəni özündə ehtiva edir, onun icrasının mütəmadi monitorinqi üçün göstəriciləri müəyyən edir və hesabatlılıq mexanizmləri təmin edir;

(e) Münaqişədən sonrakı dövrdə bərpa prosesini sürətləndirmək və qadınları prosesə tam şəkildə inteqrasiya etmək üçün beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən əməkdaşlıq, texniki yardım və potensialın gücləndirilməsi tədbirlərini özündə ehtiva edir;

Qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün milli mexanizm

15. Komitə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən işləri qeyd edir. Lakin, o, aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin statusunun sahəvi Nazirlik səviyyəsinə qaldırılmaması onun gender bərabərliyi siyasətlərinin səmərəli icrasını və gender aspektlərinin bütün dövlət idarələrinin fəaliyyətində aktuallaşdırılmasını təmin etmək imkanlarını azaldır;

(b) Müvafiq milli fəaliyyət planları, standartları və vaxt qrafikləri hələ yekunlaşdırılmayıb və bunun üçün adekvat resurslar ayrılmayıb. Bura xüsusilə 2022-2025-ci illər üçün Gender Bərabərliyi üzrə Milli Fəaliyyət Planının layihəsi daxildir.

(c) Sahələrarası əməkdaşlıq mexanizmləri və milli mexanizm daxilində, o cümlədən gender məsələləri üzrə yerli səviyyəli əlaqələndiricilər arasındakı tabeçilik səviyyələri barədə məlumatların olmaması;

(d) Dövlət qulluğunda çalışan işçilərin gender məsələləri üzrə təcrübələrini yaxşılaşdırmaq üçün qadın hüquqları və gender bərabərliyi üzrə xüsusi təlimin təşkil edilməməsi;

(e) Qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün milli mexanizmin vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlığının (xüsusilə kənd yerlərində) məhdudluğu.

16. Komitə özünün "Səmərəli milli mexanizm və təşviqat haqqında" 6 (1988) nömrəli ümumi tövsiyəsini və Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platformasında xüsusən milli mexanizmlərin səmərəli fəaliyyəti üçün zəruri şəraitin yaradılmasına dair müəyyən olunan təlimatları xatırladaraq, özünün əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 15-ci bənd) bir daha təkrarlayaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin statusunu aydın müəyyənləşdirilmiş səlahiyyət dairəsinə malik sahəvi nazirlik statusuna qaldırmaq, onu adekvat texniki, maliyyə və insan resursları ilə təmin etmək;

(b) 2022-2025-ci illər üçün Gender Bərabərliyi üzrə Milli Fəaliyyət Planının layihəsini təxirəsalınmadan qəbul etmək, onun icrası üçün adekvat texniki, maliyyə və insan resursları ayırmaq və gender aspektlərini nəzərə alan büdcə prosesi təmin etmək;

(c) Bütün nazirliklərdə və dövlət idarələrində gender məsələləri üzrə əlaqələndiricilər arasında səmərəli əlaqələndirməni təmin etmək, onların gender bərabərliyi sahəsindəki qanun və siyasətlərin icrası ilə bağlı səlahiyyətlərini və vəzifələrini aydın şəkildə müəyyən etmək;

(d) İlk təyinat zamanı və davamlı yenidən hazırlıq kurslarında dövlət qulluqçuları üçün qadın hüquqları və gender bərabərliyinə dair sistemli şəkildə təlim keçmək

və bütün sektorlarda gender aspektlərinin aktuallaşdırılması istiqamətində əldə olunan irəliləyişin monitorinqini aparmaq;

(c) Qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üzrə milli mexanizmin qadın hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatlarla əməkdaşlığını gücləndirmək və qadınların təşkilatlarının xarici maliyyə yardımı almasının qarşısını alan "Qeyri-hökumət təşkilatları haqqında" qanunu (2014) ləğv etmək.

Milli insan hüquqları institutu

17. Komitə, Milli İnsan Hüquqları İnstitutlarının Qlobal Alyansı (GANHRI) tərəfindən 2018-ci ildə Azərbaycanın İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili Təsisatının statusunun "B" statusuna endirilməsini narahatlıqla qeyd edir.

18. Komitə iştirakçı dövlətə Ombudsman Təsisatının öz mandatını səmərəli, müstəqil şəkildə və "İnsan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üçün milli institutların statusuna dair Prinsiplər"ə ("Paris prinsipləri") uyğun olaraq yerinə yetirməsi üçün adekvat texniki, maliyyə və insan resursları ilə təmin etməklə, onu gücləndirməyi tövsiyə edir. O, həmçinin, iştirakçı dövlətə GANHRI-nin Akkreditasiya üzrə Alt-Komitəsinin (SCA) tövsiyələrinin yerinə yetirilməsində Təsisata dəstək göstərməyi və bu prosesdə BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının texniki yardımı üçün müraciət etməyi tövsiyə edir.

Müvəqqəti xüsusi tədbirlər

19. Komitə, iştirakçı dövlətdə, xüsusilə kənd qadınları, məcburi köçkün qadın və qızlar, əlilliyi olan qadınlar və ahıl qadınlar üçün özəl və dövlət sektorlarında icbari kvotalar kimi müvəqqəti xüsusi tədbirlərin qadınlar və kişilər arasında həqiqi bərabərliyə nail olunmasının sürətləndirilməsi baxımından əhəmiyyətinin və ayrı-seçkiliyə yol verməyən xarakterinin məhdud başa düşülməsindən narahatdır.

20. Konvensiyanın 4-cü maddəsinin 1-ci bəndinə və Komitənin müvəqqəti xüsusi tədbirlər haqqında 25 (2004) sayılı ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq və özünün əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 19-cu bənd) xatırladaraq, Komitə iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) dövlət məmurları, parlamentin üzvləri, dövlət siyasətlərinin hazırlanmasına məsul şəxslər, işəgötürənlər və ümumi əhali arasında müvəqqəti xüsusi tədbirlərin

məqsədi barədə təsəvvürləri yaxşılaşdırmaq üçün regional və ya beynəlxalq texniki yardımdan istifadə etmək;

(b) Həm dövlət, həm də özəl sektorlarda, xüsusilə qərarverici səviyyədə qadınların aşağı səviyyədə təmsil olunduğu və ya əlverişsiz mövqedə olduğu və Konvensiyanın əhatə etdiyi bütün sahələrdə, kənd qadınlarına, məcburi köçkün qadın və qızlara, əlilliyi olan qadınlara və ahıl qadınlara xüsusi diqqət yetirməklə, qadın və kişilərin həqiqi bərabərliyinə nailolmanı sürətləndirmək üçün zəruri strateji tədbir kimi, müvəqqəti xüsusi tədbirlər qəbul etmək və vaxt məhdudiyətli olan hədəflər təyin etmək;

(c) Müvəqqəti xüsusi tədbirlərin icrasının monitorinqini aparmaq və onların qadın və kişilər arasında həqiqi bərabərliyə nail olunmasına təsirini qiymətləndirmək üçün mexanizmlər yaratmaq və əməletməməyə görə adekvat cəzalar müəyyən etmək;

(d) Müvəqqəti xüsusi tədbirlərin təsiri barədə sistemli şəkildə məlumatlar toplamaq və onları növbəti dövrü hesabatda daxil etmək.

Stereotiplər və zərərli təcrübələr

21. Komitə 2020-ci ildə “Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında 71s nömrəli sərəncamın qəbulunu qeyd edir. Bununla belə, Komitə selektiv abort təcrübəsinin geniş yayılmasından narahatdır. O, aşağıdakılardan da narahatdır:

(a) Qadınların və kişilərin ailədə və cəmiyyətdəki vəzifə və öhdəliklərinə münasibətdə qadınlara başlıca olaraq ana və qayğı işinə cavabdeh şəxslər kimi yanaşan, gender bərabərliyinin yaxşılaşdırılması sahəsində irəliləyişə mane olan patriarxal yanaşmaların və ayrı-seçkilik xarakterli stereotiplərin öz mövcudluğunu saxlaması;

(b) Ayrı-seçkilik xarakterli gender stereotiplərini aradan qaldırmaq üçün hərtərəfli strategiyanın olmaması və media işçiləri və dövlət məmurları üçün genderə həssas dildən istifadə ilə bağlı hazırlığın təmin edilməməsi;

(c) Təhsil materiallarında, kinematoqrafiyada və kütləvi informasiya vasitələrində ayrı-seçkilik xarakterli stereotiplərin və qadınlarla bağlı stereotipik təsvirlərin mövcudluğu.

22. Komitə özünün əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 21-ci bənd) xatırladır və iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Yeni qəbul olunmuş sərəncamı və onun təsdiq etdiyi "Uşaqların doğulanadək cins seçiminin qarşısının alınmasına dair Milli Fəaliyyət Planı"nı icra etmək;

(b) Qadın və kişilərin ailədə və cəmiyyətdəki vəzifə və öhdəliklərinə aid ayrı-seçkilik xarakterli stereotipləri aradan qaldırmaq üçün dini və icma liderlərinə, müəllimlərə, qız və oğlanlara, qadın və kişilərə yönələn, o cümlədən onlayn sfera üçün hərtərəfli strategiya və gender baxımından transformativ proqramlar hazırlamaq və icra etmək və görülən strateji tədbirlərin səmərəsini və təsirini sistemli şəkildə ölçmək üçün hədəf və göstəricilər tərtib etmək;

(c) Ayrı-seçkilik xarakterli gender stereotiplərini və qadınlara "obyekt" kimi yanaşmanı aradan qaldırmaq, kütləvi informasiya vasitələrində qadınların inkişafın fəal hərəkətverici qüvvələri kimi müsbət təsvirlərini təşviq etmək üçün kütləvi informasiya vasitələri və müvafiq dövlət məmurları üçün genderə həssas dildən istifadə ilə bağlı potensialın gücləndirilməsi tədbirləri təmin etmək;

(d) Məişət və uşağa qulluq öhdəliklərinin bərabər şəkildə bölüşdürülməsini, eləcə də məsuliyyətli atalığı təşviq etmək, Əmək Məcəlləsinə 14 günlük ödənişli atalıq məzuniyyətinin daxil edilməsi ilə bağlı dəyişiklik layihəsinin qəbulunu sürətləndirmək üçün ünvanlı tədbirlər, o cümlədən maarifləndirmə tədbirləri görmək;

Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq:

23. Komitə 2020-ci ildə məişət zorakılığından zərər çəkmiş şəxslər üçün 860 Qaynar xətt xidmətinin istifadəyə verilməsini qeyd edir. Bununla belə, o, iştirakçı dövlətdə qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın yayılma səviyyəsinin yüksək olmasından, o cümlədən COVID-19 ilə bağlı karantin dövrlərində məişət zorakılığı hallarının kəskin artmasından narahatdır. O, həmçinin, aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" qanunda (2010) məişət zorakılığının hüquqi tərifinin olmaması, eləcə də Cinayət Məcəlləsində (2000) qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın müxtəlif formalarına, o cümlədən məişət zorakılığına görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutan müddəaların olmaması;

(b) Cinayət qanunvericiliyində gender əsaslı zorakılığın bütün formalarına, xüsusilə psixoloji zorakılığa görə, habelə müxtəlif dini və milli azlıqlara mənsub olan qadın və qızlar, əlilliyi olan qadın və qızlar və məcburi köçkün qadınlar da daxil olmaqla ayrı-seçkiliyin kəşifən formaları ilə üzləşən qadın və qızların gender əsaslı zorakılıqdan adekvat müdafiəsinin təmin olunmamasına görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan müddəaların olmaması;

(c) Məişət zorakılığı hallarında icbari barışıq və mediasiya prosedurlarının prioritetləşdirilməsi və "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" qanunun "tərəflərin münasibətlərinin normallaşmasına və ailə münasibətlərinin bərpa olunmasına kömək göstərməyi" dövlətin vəzifəsi kimi müəyyən edən 7.4-cü maddəsinə əsaslanma - bu, cinayətkarların cəzasız qalmasına gətirib çıxarır;

(d) "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" qanunun mövcud müddəalarına baxmayaraq mühafizə orderlərinin məhdud və zəif icrası, qovulma orderlərinin olmaması, zərər çəkmiş şəxslərə dəstək xidmətlərinin çatışmazlığı, gender əsaslı zorakılıq hallarında qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışı ilə bağlı əngəllər, o cümlədən cinayət icraatı müddətində təkrar viktimizasi

24. Komitə "Qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq haqqında" 35 (2017) nömrəli ümumi tövsiyəsini xatırladaraq və 19 nömrəli ümumi tövsiyəni yeniləyərək, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosessual Məcəlləyə dəyişikliklər edərək, qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın bütün formalarına, o cümlədən məişət zorakılığına görə konkret cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını, bu əməlləri törədənlərin ex officio məsuliyyətə cəlb edilməsini və adekvat şəkildə cəzalandırılmasını təmin etmək;

(b) "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" qanuna dəyişiklik edərək, məişət zorakılığının tərifini vermək və əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qadınların, o cümlədən əlilliyi olan qadınların, miqrant qadınların və məcburi köçkün qadınların xüsusi müdafiə ehtiyaclarını nəzərə almaq;

(c) "Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında" qanunun 7.4-cü maddəsini ləğv etmək və icbari mediasiya və barışıq əvəzinə, cinayət icraatını prioritetləşdirmək;

(d) Mühafizə orderlərinin, o cümlədən məişət zorakılığı halında qovulma orderlərinin vaxtında və səmərəli şəkildə verilməsini, icrasını və monitorinqini təmin etmək və bu cür orderlərə əməletməməyə görə adekvat çəkindirici cəzalar tətbiq etmək;

(e) Qadın və qızlara qarşı gender əsaslı zorakılığın bütün formaları, o cümlədən məişət və cinsi zorakılıq barədə şikayət etməyə həvəsləndirmək və bu cür halların effektiv şəkildə araşdırılmasını, cinayətkarların ex officio məsuliyyətə cəlb edilməsini və adekvat şəkildə cəzalandırılmasını təmin etmək; tədbir görməyən, yaxud zərər çəkmiş şəxsləri şikayət etməkdən çəkindirən polis əməkdaşlarının məsul tutulmasını təmin etmək;

(f) Qadın və qızların ədalət mühakiməsinə çıxışını, o cümlədən prosedurlara zəruri uyğunlaşdırmaların edilməsini təmin etmək, başqa vasitələrlə yanaşı maddi baxımdan əlçatan və zərurət olduqda pulsuz təmin edilən hüquqi yardım vasitəsilə gender əsaslı zorakılıqdan hüquq-mühafizə orqanlarına şikayət edilməsini stimullaşdırmaq; şikayətçilərin üzərindəki sübutetmə yükünü yüngülləşdirmək; məhkəmə-tibbi sübutlara maddi baxımdan əlçatan çıxış imkanı təmin etmək; hakimlərin, prokurorların, polis əməkdaşlarının və digər hüquq-mühafizə işçilərinin genderə həssas istintaq və dindirmə metodlarına dair potensialını gücləndirməyə davam etmək;

(g) Zərər çəkmiş şəxslərə dəstək və müdafiə xidmətlərini gücləndirmək, o cümlədən 7 gün, 24 saat fəaliyyət göstərən qaynar xətt, iştirakçı dövlətin bütün ərazisində adekvat və əlçatan sığınacaqlar, tibbi müalicə, psixososial konsultasiya və zərər çəkmiş şəxslərə iqtisadi yardım təmin etmək;

(h) Ümumi əhali üçün gender əsaslı zorakılığın bütün formalarının, o cümlədən məişət zorakılığı və cinsi zorakılığın xarakteri, eləcə də qadınların qisas, stiqma və ya təkrar viktimizasiyaya məruz qalmaqdan qorxmadan bu cür hallar barədə hüquq-mühafizə orqanlarına şikayət edə bilməsinin vacibliyi barədə maarifləndirmə işini gücləndirmək;

(i) Ümumi əhali və hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları arasında Avropa Şurasının "Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında" Konvensiyası (2011) (İstanbul Konvensiyası) barədə məlumatlılığı artırmaq.

İnsan alveri və fahişəliyin istismarı

25. Komitə "İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020–2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı"nın qəbulunu, eləcə də "İnsan alveri qurbanlarının müəyyən edilməsi Qaydaları (indikatorları)"nın hazırlanmasını və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Sosial Xidmətlər Agentliyi nəzdində İnsan Alveri Qurbanlarına Yardım Mərkəzinin yaradılmasını alqışlayır. Lakin Komitə narahatlıqla qeyd edir ki, iştirakçı dövlət qadın və qızların cinsi istismar və əmək istismarına yönələn alveri üçün mənşə, tranzit və təyinat ölkəsi olaraq qalır. O, həmçinin, aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) "İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dair 2020–2024-cü illər üçün Milli Fəaliyyət Planı"nın icrasında çətinliklər;

(b) Milli səviyyədə insan alverinə qarşı mübarizə tədbirlərinin müstəqil monitorinqinin və etibarlı milli göndəriş mexanizminin olmaması;

(c) İştirakçı dövlətin sığınacaq xidmətləri baxımından qeyri-hökumət təşkilatlarına arxalanması;

(d) Gəlir məqsədli cinsi əlaqəyə tələbatın azaldılmasına yönələn tədbirlərin yoxluğu və iştirakçı dövlətin ərazisindən, onun ərazisi daxilində və ya onun ərazisinə doğru qadın və qız alveri barədə məlumatların olmaması;

(e) Fahişəliyi dayandırmaq istəyən qadınlar üçün yardım proqramlarının olmaması.

26. Komitə özünün "Qlobal miqrasiya fonunda qadın və qız alveri haqqında" 38 (2020) nömrəli ümumi tövsiyəsini və əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 25-ci bənd) xatırladaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) İnsan alverinə qarşı mübarizəyə dair Milli Fəaliyyət Planının səmərəli icrası və monitorinqi üçün kifayət qədər texniki, maliyyə və insan resursları təmin etmək;

- (b) İnsan alverinə qarşı mübarizə sahəsində qanunvericilik və siyasətlərin icrasını obyektiv şəkildə qiymətləndirmək üçün monitoring və icra funksiyalarını ayırmaq məqsədilə müstəqil "İnsan Alveri üzrə Milli Məruzəçi" təsisatı yaratmaq;
- (c) İnsan alveri qurbanlarının yardım xidmətlərinə, o cümlədən əlçatan sığınacaqlara, konsultasiya xidmətlərinə və reintegrasiya proqramlarına çıxışını təmin etmək üçün etibarlı milli göndəriş mexanizmi yaratmaq, sığınacaqlar təşkil edən və zərər çəkmiş şəxslərə yardım xidmətləri göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarının məkanlarını və kommunal xərclərini adekvat dərəcədə maliyyələşdirmək və ya subsidiyalaşdırmaq;
- (d) Bütün qadın və qız alveri hallarının araşdırılmasını, cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunmasını və adekvat dərəcədə cəzalandırılmasını, məhkum edilmiş cinayətkarların öz cəzalarını çəkməsini təmin etmək;
- (e) Zərər çəkmiş şəxslərin yaşı, cinsi, vətəndaşlığı və insan alverinin formaları üzrə təsnifləşdirməklə, insan alveri ilə bağlı məlumatların sistemli şəkildə toplanması və təhlilini təmin etmək;
- (f) İnsan alverinə məruz qalma riskləri barədə maarifləndirmə kampaniyaları aparmaq və miqrant qadın və qızlar, məcburi köçkün qadınlar üçün gəlir imkanlarına, maliyyə dəstəyinə, hüquqi yardıma, qaynar xətlərə və səyahətöncəsi məlumatlara çıxış imkanı təmin etmək;
- (g) Fahişəliklə məşğul olan qadınlar üçün cəza nəzərdə tutan hüquqi müddəaları ləğv etmək, qadınları cinsi istismara məruz qoyan cinayətkarlar, o cümlədən gəlir məqsədli cinsi əlaqəyə tələbata görə cinayət məsuliyyəti müəyyən etmək və ümumi əhali üçün, xüsusilə kişilər və oğlanlar üçün maarifləndirmə və məlumatlandırma işləri aparmaq, qadınların tabe mövqeyinin və qadınlara "obyekt" kimi yanaşmanın bütün formalarına qarşı mübarizə aparmaq;
- (h) Fahişəliyi dayandırmaq istəyən qadınlar üçün yardım proqramları və alternativ gəlir imkanları təmin etmək.

İctimai-siyasi həyatda iştirak

27. Komitə 2019-cu ilin dekabr ayında keçirilmiş bələdiyyə seçkilərində seçilmiş qadınların sayındakı nəzərəçarpan artımı (38.8%) təqdir edir. Bununla belə, Komitə qadınların qərarverici vəzifələrdə, o cümlədən parlamentdə, elmi

təsisatlarda, məhkəmə orqanlarında, dövlət qulluğunda və diplomatik xidmətdə aşağı səviyyədə təmsil olunmasından narahatdır. Bununla yanaşı, Komitə "Qadınların ictimai-siyasi həyatda iştirakı haqqında" 23 (1997) nömrəli ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq, qadınların ictimai həyatda iştirakını artırmaq üçün müvəqqəti xüsusi tədbirlərin, o cümlədən ünvanlı tədbirlərin görülməməsindən narahatdır.

28. Komitə özünün "Qadınların ictimai-siyasi həyatda iştirakı haqqında" 23 (1997) nömrəli ümumi tövsiyəsini xatırladaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Hökumətin, parlamentin, məhkəmə sisteminin, elmi təsisatların və diplomatik xidmətin bütün səviyyələrində, xüsusilə qərarverici səviyyələrdə qadınların iştirakını artırmaq üçün seçki qanunvericiliyinə dəyişikliklər edərək, Konvensiyanın 4-cü maddəsinin 1-ci bəndinə və özünün "Müvəqqəti xüsusi tədbirlər haqqında" 25 (2004) nömrəli ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq, ünvanlı tədbirlər, o cümlədən kvotaların artırılması və ünvanlı kampaniyaların maliyyələşdirilməsi kimi müvəqqəti xüsusi tədbirlər tətbiq etmək.

(b) Siyasətdə iştirak edən qadınlara qarşı mənfi münasibətlər və ayrı-seçkilik xarakterli hərəkətlərlə mübarizə üçün tədbirlər görmək, o cümlədən məktəblərdə, parlamentdə və ümumi əhali arasında maarifləndirmə və məlumatlandırma kampaniyaları həyata keçirmək;

(c) Dövlət qulluğuna və diplomatik xidmətə işə qəbulda qadınlara prioritet vermək, əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qruplara mənsub qadınlara xüsusi diqqət yetirmək;

(d) Qadın siyasətçilər və namizədlər üçün siyasi kampaniyaların aparılması, liderlik və danışıq aparmaq bacarıqları üzrə potensialın gücləndirilməsi tədbirləri təşkil etmək və KİV-lə əməkdaşlıq yolu ilə, siyasətçilər, KİV, dini və icma liderləri və ümumi əhali arasında qadınların insan hüquqlarının tam həyata keçirilməsi və iştirakçı dövlətdə siyasi sabitliyin və dayanıqlı inkişafın əldə olunması üçün tələb kimi siyasi və ictimai həyatda qadınların kişilərlə bərabər əsaslarla tam, müstəqil və demokratik iştirakının vacibliyi barədə maarifləndirmə aparmaq;

(e) Özəl sektorda çalışan qadın menecerlər və liderlər üçün potensialın gücləndirilməsi və təlim tədbirləri təşkil etmək və qadınların rəhbər vəzifələrdə

bərabər səviyyəli iştirakının vacibliyi barədə özəl sektor subyektləri ilə işləmək;**Təhsil**

29. Komitə elmdə magistr və fəlsəfə doktoru proqramlarında və müəllimlik vəzifələrində qadınların iştirakının artmasını (51 faiz) və universitetlərdə və pedaqoji hazırlıq institutlarında gender fənlərinin təqdim olunmasını təqdir edir. O, həmçinin, iştirakçı dövlət tərəfindən əlilliyi olan şəxslərin və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların təhsil haqlarının qarşılandığını qeyd edir. Lakin Komitə xüsusilə COVID-19 pandemiyası müddətində təhsil sahəsində kəskinləşən qadın və qızların üfqi və şaquli seqreqasiyasının davamlılığından narahatdır. Bu baxımdan, xüsusən aşağıdakılar qeyd edilməlidir:

(a) erkən hamiləlik və uşaq nikahı, habelə oğlanların məktəbə getməsinə daha çox üstünlük verilməsi ilə əlaqədar qızlar arasında orta təhsili yarımçıq tərk etmə səviyyəsinin yüksək olması;

(b) təhsil sistemində gender stereotiplərinin qalması və yaşa uyğun cinsi maarifləndirmənin təşkil olunmaması;

(c) qadınların ənənəvi olaraq qadınların üstünlük təşkil etdiyi təhsil sahələrində cəmlənməsi və elm, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat (STEM) sahələrində, eləcə də informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində iştirakının zəif olması və nəticədə onların məşğulluq perspektivlərinin azalması;

(d) təhsilin bütün səviyyələrində dərsləklərdə və tədris materiallarında genderə həssas dildən istifadənin məhdudluğu;

(e) təhsil sistemində qərarverici səviyyələrdə qadınların zəif (2020-ci ildə rektorların cəmi 16%-i qadın idi) təmsil olunması və COVID-19 pandemiyası müddətində məişət və qayğı yükünün qeyri-mütənasib olması səbəbindən qadın professorların nəşrlərinin azalması;

(f) kənd yerlərində və ucqar ərazilərdə yaşayan qızların məktəbə getməklə bağlı çətinlikləri, adekvat məktəb infrastrukturunun olmaması, eləcə də məktəb kurikulumunda insan hüquqları və sülhlə bağlı tədrisin olmaması.

30. Komitə özünün "Qadın və qızların təhsil hüququ haqqında" 36 (2017) nömrəli ümumi tövsiyəsini və əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 29-cu bənd) xatırladaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

- (a) Valideynlərə, dini və icma liderlərinə yönəlməklə qızların təhsilinin onların imkanlarının artması üçün əsas kimi vacibliyinə dair məlumatlandırma kampaniyaları və təhsilin birbaşa və dolayı xərclərini qarşılamaq üçün aztəminatlı ailələrə maliyyə dəstəyi kimi vasitələrlə, qızların təhsilin bütün səviyyələrində iştirakını təmin etmək;
- (b) Qızlar arasında məktəbi yarımçıq tərk etmənin səbəblərini, o cümlədən uşaq nikahı və məcburi nikahı aradan qaldırmaq üçün tədbirlər görmək və gənc anaların doğumdan sonra təhsili tamamlamaq, diplom əldə etmək və ali təhsilə və ya məşğulluğa çıxış imkanı əldə etmək üçün məktəbə qayıda bilməsini təmin etmək;
- (c) Aşağıdakıları hazırlamaq və məktəb kurikulumlarına daxil etmək: (i) gender bərabərliyi, o cümlədən qadın hüquqları, ictimai həyatda qadın liderlər, gender stereotipləri və qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın zərərli təsirləri barədə inklüziv və əlçatan məzmun; (ii) məsuliyyətli cinsi davranışa, erkən hamiləliklərin və cinsi yolla ötürülən xəstəliklərin qarşısının alınmasına xüsusi diqqət yetirməklə, təhsilin bütün səviyyələrində yaşa uyğun cinsi maarifləndirmə; (iii) insan hüquqları və sülh sahəsində maarifləndirmə;
- (d) Təhsil sisteminin bütün səviyyələrində tədris heyəti üçün qadın hüquqları və gender bərabərliyi mövzusunda hazırlıq keçmək və məktəb dərslərinə, kurikulumlara və tədris materiallarına yenidən baxaraq ayrı-seçkiliyə yol verən gender stereotiplərini aradan qaldırmaq;
- (e) Karyera məsləhətlərinin verilməsi, dolayı təhsil xərclərini qarşılamaq üçün subsidiyalar və təqaüdlər kimi vasitələrlə, qadın və qızların elm, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat (STEM), eləcə də informasiya və kommunikasiya texnologiyaları kimi qeyri-ənənəvi təhsil sahələrini və karyera istiqamətlərini seçməyə həvəsləndirmək üçün əlaqələndirilmiş tədbirlər, o cümlədən müvəqqəti xüsusi tədbirlər görmək və bütün təhsil və məşğulluq sahələrinin qadın və qızlara açıq olmasını təmin etmək.

Məşğulluq

31. Komitə "Əmək pensiyaları haqqında" qanuna qadın və kişilər üçün təqaüd və pensiya yaşını uyğunlaşdıran (65 yaş) dəyişikliyin edilməsini təqdir edir. O, həmçinin, qadınların iqtisadiyyatın rəsmi sektorunda məşğulluğunun

artırılmasına yönələn tədbirləri ehtiva edən "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nı qeyd edir. Lakin Komitə aşağıdakılardan narahatdır:

(a) Müəyyən sahələrdə qadın əməyinin tətbiqinin qadağan olunduğu 674 peşə siyahısına yenidən baxmaq üçün Əmək Məcəlləsinin 241-ci maddəsinin 2-ci bəndinə dəyişikliklərin planlaşdırılmasına baxmayaraq, qadın əməyinin məhdudlaşdırıldığı 204 peşə qalmaqdadır;

(b) Əməyin ödənişində nəzərəçarpan gender fərqi (2020-ci ildə kişilərin orta aylıq əmək haqqının 63.3%-i) və əmək bazarında üfqi və şaquli seqreqasiya, eləcə də qadınların rəhbər vəzifələrə, yüksək maaşlı işlərə və qərarverici vəzifələrə çıxışında əngəllər;

(c) İş və ailə həyatının tarazlaşdırılması üçün imkanların yoxluğu, xüsusilə COVID-19 pandemiyası müddətində qadın və kişilər arasında məişət və uşağa qulluq öhdəliklərinin bərabər bölüşdürülməsini təşviq və təmin etmək üçün kifayət qədər tədbirlərin görülməməsi;

(d) Əmək Məcəlləsində analığın müdafiəsi ilə bağlı təminatlara baxmayaraq, qadınlar hələ də institusional xarakterli ayrı-seçkiliklə üzləşir;

(e) Qadınların çox zaman istismar şəraitində və əməyin müdafiəsinə, sosial müdafiəyə (xüsusilə COVID-19 pandemiyası müddətində) çıxışı olmadan, iqtisadiyyatın qeyri-rəsmi sektorunda və aşağı maaşlı işlərdə cəmlənməsi;

(f) "Gender bərabərliyi haqqında" qanun (2006) cinsi qısnamayı qadağan etsə də, İnzibati Xətalər Məcəlləsində iş yerində cinsi qısnamaya görə məsuliyyətin müəyyən edilməməsi;

(g) əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qadınların, o cümlədən milli azlıqlara mənsub olan qadınlar, miqrant qadınlar və əlilliyi olan qadınlar üçün layiqli əmək imkanlarının məhdudluğu.

32. Məşğulluq sahəsində irəliləyişin qadınların imkanlarının artması və iş yerində bərabərliklə müşayiət olunmasını xatırladaraq, Komitə iştirakçı dövlətə gender bərabərliyini yenidən məşğulluq siyasətinin diqqət mərkəzinə gətirməyi və bu siyasətin nəticələrə, ölçülə bilən göstəricilərə, özəl sektorla tərəfdaşlığa, bütün sahələrdə peşə hazırlığı imkanlarına, o cümlədən informasiya və kommunikasiya

texnologiyaları sektorunu kimi innovativ sektorlara əsaslanmasını tövsiyə edir. O, həmçinin özünün əvvəlki tövsiyələrini (CEDAW/C/AZE/CO/5, 31-ci bənd) xatırladır və iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) qadınların müəyyən peşələrə və işlərə çıxışını məhdudlaşdıran, tövsiyə olunmayan peşələrin siyahısını ləğv etmək; qadınların bu peşələrə çıxışını asanlaşdırmaq; və tətbiq olunan hər hansı məhdudiyyətlərin mütənəsb olmasını və bütün qadınlara deyil, fərdi hallar üzrə tətbiq olunmasını təmin etmək;

(b) Qadınların rəsmi məşğulluğa, o cümlədən əənəvi olaraq kişilərin üstünlük təşkil etdiyi sahələrdə rəhbər vəzifələrə və yüksək ödənişli işlərə çıxışını təşviq etmək üçün peşəkar hazırlığın təmin edilməsi, iş qəbulda qadınlara prioritet verilməsi üçün stimullaşdırıcı tədbirlərin tətqdim edilməsi, şəhər və kənd yerlərində uşağa qayğı xidmətlərinin və məktəbəqədər təhsil xidmətlərinin kəmiyyət və keyfiyyətinin artırılması, eləcə də COVID-19 pandemiyasının qadınların məşğulluğuna təsirinin yüngülləşdirilməsinə yönələn addımların atılması vasitəsilə ünvanlı tədbirlər görmək.

(c) Bərabər dəyərli iş görə bərabər ödəniş prinsipinin tətbiqini təmin etmək üçün hərtərəfli qanunvericilik və qaydalar qəbul etmək və həyata keçirmək, qadınların cəmləndiyi sektorlarda əmək haqlarını mütəmadi olaraq nəzərdən keçirmək və əməyin ödənişindəki gender fərqi aradan qaldırmaq üçün işlərin gender baxımından neytral analitik təsnifatı, qiymətləndirmə metodları və mütəmadi əmək haqqı sorğuları kimi vasitələrlə tədbirlər görmək;

(d) Atalıq məzuniyyətindən istifadənin genişləndirilməsi, karyera inkişafında qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyə görə işgötürənlərin məsuliyyətinə dair konkret müddələrin tətbiq edilməsi kimi vasitələrlə iqtisadiyyatın qeyri-rəsmi sektorunda çalışan anaların müdafiəsini təmin etmək, gənc anaların işə qayıdışını asanlaşdırmaq və qadınlar və kişilər arasında məişət və uşağa qulluq öhdəliklərinin bərabər şəkildə bölüşdürülməsini təşviq etmək;

(e) İş yerində cinsi qısnamayı birbaşa qadağan edən qanunvericilik qəbul etmək, zərər çəkmiş şəxslərin səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə çıxışını təmin etmək və cinsi qısnama ilə bağlı şikayətlərin effektiv şəkildə araşdırılmasını, təqsirkarların məsuliyyətə cəlb olunmasını və adekvat şəkildə cəzalandırılmasını, zərər çəkmiş şəxslərin qisasdan qorunmasını təmin etmək;

(f) Əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qadınlar, o cümlədən milli azlıqlara mənsub olan qadınlar, məcburi köçkün qadınlar, miqrant qadınlar və əlilliyi olan qadınlar üçün məşğulluq və təlim imkanlarını yaxşılaşdırmaq;

(g) Beynəlxalq Əmək Təşkilatının "Əmək sahəsində zorakılıq və qısnamanın aradan qaldırılması haqqında" Konvensiyasını (№190) ratifikasiya etmək.

Səhiyyə

33. Komitə aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) "Əhalinin reproduktiv sağlamlığının qorunması və ailə planlaşdırılması haqqında" qanun layihəsinin və növbəti dövr üçün Milli Reproduktiv Sağlamlıq Strategiyasının hələ qəbul edilməməsi;

(b) Tibbi sığorta sisteminin zəif inkişaf etməsi səbəbindən qadınların səhiyyə sisteminə məhdud çıxışı və COVID-19 pandemiyasının qadınlara qeyri-mütənəşib dərəcədə təsiri;

(c) Doğuma nəzarətin əsas formalarından birinin hələ də abort olması və qadın və qızların mövcud və maddi baxımdan əlçatan müasir kontraseptiv vasitələrə çıxışın xüsusən kənd yerlərində məhdud olaraq qalması, yeniyetmə qızların cinsi və reproduktiv sağlamlıq və hüquqlarla bağlı məlumatlara çıxış baxımından maneələrlə üzləşməsi;

(d) Selektiv abortların böyük sayda olması - bu, özünü yenidoğulmuş uşaqların cins nisbətinin pozulmasında göstərir (100 qız/114 oğlan).

(e) Şəhər yerlərində, əsasən məcburi köçkün qadınlar arasında ana ölümü göstəricisinin yüksək olması (2020-ci ildə 100 min diri doğulana 15.8);

(f) Məcburi və erkən nikahlar hesabına erkən hamiləliklərin sayının yüksək olması, məktəb kurikulumlarında cinsi və reproduktiv sağlamlıq və hüquqlarla bağlı yaşa uyğun icbari təhsilin olmaması və müəllimlərin bu sahədə hazırlıqlı olmaması;

(g) Qadınlar üçün qeyri-adekvat psixi sağlamlıq xidmətləri və COVID-19

pandemiyasının xüsusilə məcburi köçkün qadınlar arasında bu sahədə vəziyyəti daha da pisləşdirməsi.

34. Komitə "Qadınlar və sağlamlıq haqqında" 24 (1999) nömrəli ümumi tövsiyəsini xatırladaraq, iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) "Reproduktiv sağlamlığın qorunması və ailə planlaşdırılması haqqında" qanun layihəsinin qəbulunu və növbəti dövr üçün Milli Reproduktiv Sağlamlıq Strategiyasının təsdiqini sürətləndirmək;

(b) Səhiyyə xidmətlərinə ayrılan büdcəni artırmaq və bütün qadın və qızlar, xüsusilə kənd qadınları və əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qruplara mənsub qadınların əlçatan və sərfəli tibb xidmətləri ilə təmin edilməsi üçün universal icbari tibbi sığorta tətbiq etmək;

(c) Bütün qadın və qızlar, o cümlədən əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qruplara mənsub qadınlar, kənd qadınları və məcburi köçkün qadınlar üçün müasir kontraseptiv vasitələrin müyəssərliyini, əlçatanlığını və sərfəliliyini təmin etmək üçün tədbirlər görmək;

(d) Cinslə bağlı doğuşaqədərki mühakimələrdən qaynaqlanan selektiv abort təcrübəsini aradan qaldırmaq;

(e) Doğuşayardım xidmətlərinə çıxışı təmin etməklə və ixtisaslı doğuş köməkçilərinin sayını artırmaqla, xüsusilə məcburi köçkün qadınlar arasında ana ölümünün səbəblərini aradan qaldırmaq;

(f) Digərləri ilə yanaşı kənd yerlərində və ucqar yerlərdə adekvat hazırlığa malik heyətə və müyəssərliyin təmin edilməsinə yönələn tədbirlərə malik olan kifayət qədər tibb müəssisələrinin mövcudluğunu təmin etməklə, qadın və qızlar üçün adekvat və sərfəli tibbi xidmətlərə çıxış imkanını gücləndirmək;

(g) Məktəb kurikulumlarına cinsi və reproduktiv sağlamlıq və hüquqlarla bağlı icbari, yaşa uyğun və inklüziv təhsil, o cümlədən kontrasepsiyanın müasir formaları, cinsi yolla ötürülən xəstəliklərin qarşısının alınması və təhlükəli abort riskləri üzrə təhsilin inteqrasiya edilməsi;

(h) Həm şəhər, həm də kənd yerlərində əlçatan psixi sağlamlıq xidmətlərinin mövcudluğunu və keyfiyyətini təmin etmək üçün tədbirlər görmək.

İqtisadi və sosial imtiyazlar

35. Komitə iqtisadiyyatın özəl sektorunda qadınların mövqeyinin gücləndirilməsi istiqamətində iştirakçı dövlət tərəfindən göstərilən səyləri təqdir edir. Lakin o, 2012-2017-ci illərdə Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən verilən ümumi kreditlərin cəmi 4.5%-nin qadınların payına düşməsindən narahatdır. Bundan əlavə, Komitə aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) Ödənişsiz məişət və qayğı işi yükünün qeyri-mütənasib dərəcədə qadınların üzərində düşməsi - COVID-19 pandemiyası bu yükü daha da artırır.

(b) Qadınlar, xüsusilə kənd qadınları, ev təsərrüfatının tək başçısı olan qadınlar və ödənişsiz qayğı işinə cəlb olunan qadınlar arasında qeyri-mütənasib dərəcədə yüksək yoxsulluq səviyyəsi;

(c) Beynəlxalq Əmək Təşkilatının müəyyən etdiyi, gender aspektini nəzərə alan minimal sosial təminatı qəbul etmək üçün tədbirlərin görülməməsi və xüsusilə qadınların sosial və iqtisadi imkanlarının artırılması baxımından sosial müdafiə proqramlarının əlaqələndirilməsinin və monitorinqinin olmaması;

(d) Qadınlar arasında sahibkarlığın əsasən topdan və pərakəndə ticarət və kənd təsərrüfatı və evdən aparılan sahibkarlıq kimi aşağı gəlirli sektorlarda cəmlənməsi.

36. Komitə iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Qadınların üzərində düşən ödənişsiz qayğı işi yükünü azaltmaq üçün transformativ siyasət və strategiyaları gücləndirmək; səhiyyə, təhsil, uşağa qulluq, nəqliyyat, su, torpaqdan istifadə, mənzil təminatı və enerji xidmətləri kimi keyfiyyətli və sərfəli, gender aspektini nəzərə alan dövlət xidmətlərinə çıxışı asanlaşdırmaq; və ödənişsiz qayğı işinin tanınması və əvəzinin ödənilməsi üçün baza kimi, onun haqqında məlumatlar hazırlamaq və onun gəlirə çevrilməsi üçün imkanlar yaratmaq;

(b) Digər vasitələrlə yanaşı, ayrı-seçkiliyə yol verən pensiya və sosial təminat planlarına yenidən baxmaqla və uşağa qayğı dövrləri və qadınların ödənişsiz qayğı və məişət işi ilə məşğul olması səbəbindən onların məşğulluğunda yaranan fasilələri nəzərə almaqla, yoxsulluğun feminizasiyasını aradan qaldırmaq;

(c) Qadınlar arasında sahibkarlığı təşviq etmək, onların iqtisadi imkanlarını

artırmaq və iştirakçı dövlətin iqtisadi həyatına töhfələrini qəbul etmək üçün stimullaşdırıcı və ünvanlı tədbirlər görmək, o cümlədən biznes qrantları, inkubasiya mexanizmləri, inklüziv maliyyə xidmətləri və digər stimullaşdırıcı paketlər yaratmaq.

Kənd qadınları

37. Komitə iştirakçı dövlətin 2019-cu ildə ölkənin 16 rayonunu əhatə edən Azərbaycan Kənd Qadınları Assosiasiyasının yaradılması kimi vasitələrlə kənd qadınlarının sosial-iqtisadi inkişafına dəstək tədbirlərini qeyd edir. Bununla belə, o, kənd qadın və qızlarının əsas xidmətlərə, torpaq, təhsil və məşğulluq imkanlarına və səhiyyə xidmətlərinə çıxışının məhdudluğundan narahatdır. Komitə, həmçinin, kənd təsərrüfatı siyasətlərində gender aspektinin nəzərə alınmamasından və kənd qadınlarının qərarverici və rəhbər vəzifələrdə iştirakının zəif olmasından narahatdır.

38. Komitə iştirakçı dövlətə kənd qadınlarının təhsilə, adekvat su təchizatı və kanalizasiya xidmətlərinə, rəsmi məşğulluğa, aqrobizneslər üçün aşağı faizli və girovsuz kreditlərə və digər maliyyə krediti formalarına, eləcə də torpaq üzərində mülkiyyət və torpaqdan istifadəyə çıxış imkanını təmin etməklə, kənd qadınları arasında yoxsulluqla mübarizə aparmağı tövsiyə edir. Komitə iştirakçı dövlətə həmçinin, bütün kənd təsərrüfatı siyasətlərinə gender aspektini inteqrasiya etməyi və kənd qadınlarının kənd təsərrüfatı siyasətləri ilə bağlı qərarların qəbulu prosesində və rəhbər vəzifələrdə bərabər iştirakını təmin etməyi tövsiyə edir.

Qadınların əlverişsiz və təcrid olunmuş vəziyyətdə olan qrupları

39. Komitə ahıl qadınların, əlilliyi olan qadınların, milli azlıq qruplarına mənsub qadınların, məcburi köçkün qadınların və qızların, qaçqın, sığınacaq axtaran qadınların və miqrant qadınların iştirakçı dövlətdə kəşşən və ağırlaşmış ayrı-seçkilik formaları ilə üzləşməyə davam etməsindən narahatdır.

40. Komitə iştirakçı dövlətə qadınların əlverişsiz vəziyyətdə olan qruplarının, məsələn, ahıl qadınlar, əlilliyi olan qadınlar, milli azlıq qruplarına mənsub qadınlar, qaçqın, sığınacaq axtaran və miqrant qadınların xüsusi ehtiyaclarını nəzərə almaqla, onlar üçün məhkəmə, məşğulluq və səhiyyə xidmətlərinə, o cümlədən cinsi və reproduktiv sağlamlıq xidmətlərinə, sosial müdafiəyə və ərzaq təminatına

çıxışı təmin etmək üçün ünvanlı tədbirlər, o cümlədən müvəqqəti xüsusi tədbirlər görməyi tövsiyə edir.

Nikah və ailə münasibətləri

41. Komitə aşağıdakıları narahatlıqla qeyd edir:

(a) Qadınlar və kişilər üçün minimum nikah yaşının 18 yaş həddində müəyyən edilməsinə baxmayaraq, uşaq nikahı səviyyəsinin yüksək olması;

(b) Qadınların yalnız dini-hüquqi mərasimlə (kəbin) nikaha daxil olması və nikahın rəsmi qeydiyyatının olmaması nəticəsində qadınlar Ailə Məcəlləsinin təmin etdiyi müdafiədən yararlı olmaları və bu nikahların ləğv olunması halında müdafiə olunmurlar;

(c) Yalnız dini xarakterli nikah müqavilələrinin geniş yayılması rəsmi nikah xaricində, qeydiyyatsız dini nikahlarda (kəbin) doğulan uşaqların sayının əhəmiyyətli dərəcədə olması ilə nəticələnir. Bu uşaqlar Ailə Məcəlləsinin təmin etdiyi müdafiədən yararlanmır və valideynlərinin kəbinin ləğvindən sonra alimənt (uşağa yardım) almaq hüququna malik olmur;

(d) Əmlakın, o cümlədən torpaq sahələrinin rəsmi qeydiyyatla alınmaması təcrübəsi nəticəsində qadınlar nikah müddətində əldə edilmiş hər hansı daşınmaz əmlak və ya torpağı özündə saxlaya bilmir və nikahın ləğvindən sonra iqtisadi müdafiədən məhrum olur.

42. Komitə iştirakçı dövlətə aşağıdakıları tövsiyə edir:

(a) Ailə Məcəlləsinə yenidən baxaraq, həm kişilər, həm də qadınlar üçün minimum qanuni nikah yaşı (18 yaş) ilə bağlı bütün istisnaları aradan qaldırmaq və xüsusilə də kənd yerlərində uşaq nikahı və məcburi nikahla mübarizə tədbirlərini davam etdirərək, Qadınlara qarşı Ayrı-seçkiliyin Ləğvi üzrə Komitənin zərərli təcrübələr haqqında 31 nömrəli birgə ümumi tövsiyəsi/Uşaq Hüquqları üzrə Komitənin zərərli təcrübələrlə bağlı 18 nömrəli ümumi şərhinə (2014) uyğun olaraq, bu zərərli təcrübənin təməlinə dayanan səbəbləri aradan qaldırmaq, şikayət etməyə stimullaşdırmaq, bu işdə rol oynayan ailə üzvlərini, dini və icma liderlərini və ya hüquq-mühafizə əməkdaşlarını cəzalandırmaq, bu cür işlərin aşkarlanması üçün mexanizmlər yaratmaq və məsuliyyət daşıyan şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunmasını və adekvat şəkildə cəzalandırılmasını təmin etmək;

- (b) Dini toy mərasimlərinin yalnız nikah rəsmi qeydiyyatı alındıqdan sonra icra edilə bilməsini təmin etmək və Komitənin "Nikah, ailə münasibətləri və onların ləğvinin iqtisadi nəticələri haqqında" 29 (2013) nömrəli ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq, dini və adi nikahlar ləğv edildikdən sonra, qadınların hüquqlarını qorumaq;
- (c) Konvensiyanın 16-cı maddəsinə uyğun olaraq, qadın və kişilərin nikah və ailə münasibətləri çərçivəsində və onların ləğvindən sonra ailə vəziyyətindən asılı olmayaraq, bərabər hüquqlara, o cümlədən valideynlik hüquqlarına və soyad, peşə və yaşayış yeri seçmək üçün eyni hüquqlara malik olmasını təmin etmək;
- (d) Boşanma halında, qadınların Komitənin "Nikah, ailə münasibətləri və onların ləğvinin iqtisadi nəticələri haqqında" 29 (2013) nömrəli ümumi tövsiyəsinə uyğun olaraq nikah müddətində əldə edilmiş əmlakı, o cümlədən torpaq sahələri almasını təmin etmək;
- (e) Uşaqların, o cümlədən vətəndaş nikahında doğulanların bu nikahlar dağıldandan sonra aliment almalarını təmin etmək;
- (f) Hakimlər, prokurorlar, hüquq-mühafizə orqanları və yerli icra hakimiyyəti orqanları üçün məcburi nikah və uşaq nikahının qarşısının alınması və qadağan edilməsi ilə bağlı təlim və maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirmək;
- (g) Uşaq nikahı və/yaxud məcburi nikahlarla bağlı cinayət qanunvericiliyinin və inzibati qanunvericiliyin icrası üçün məlumatların toplanması üzrə sistemləri və qeydiyyat prosedurlarını yenidən qurmaq.

Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platforması

43. Komitə iştirakçı dövləti Pekin Bəyannaməsi və Fəaliyyət Platformasından istifadə etməyə və qadın və kişilər arasında həqiqi bərabərliyə nail olmaq məqsədilə Bəyannamə və Platformanın icrasının 25 illik icmalı çərçivəsində Konvensiyada nəzərdə tutulan hüquqların həyata keçirilməsini əlavə olaraq qiymətləndirməyə çağırır.

Məlumatların yayılması

44. Komitə hazırkı yekun müşahidələrin tam icrasına imkan yaratmaq məqsədilə onların iştirakçı dövlətin rəsmi dilində (dillərində) bütün səviyyələrdə (milli, regional, yerli) müvafiq dövlət qurumlarına, xüsusilə Hökumət, Milli Məclis və

məhkəmə sisteminə vaxtında yayılmasını təmin etməyi iştirakçı dövlətdən xahiş edir.

Digər müqavilələrin ratifikasiyası

45. Komitə qeyd edir ki, iştirakçı dövlətin insan hüquqları sahəsindəki doqquz əsas müqaviləyə sadıq qalması qadınların həyatın bütün sahələrindəki insan hüquqları və əsas azadlıqlarından daha çox yararlanmasına imkan verəcək. Bu səbəbdən, Komitə iştirakçı dövləti hələ tərəf kimi qoşulmadığı "Bütün şəxslərin məcburi yoxaçıxmadan müdafiəsi haqqında" Beynəlxalq Konvensiyanı ratifikasiya etməyə çağırır.

Yekun müşahidələrdən irəli gələn növbəti addımlar

46. Komitə iştirakçı dövlətdən yuxarıdakı 12 (d), 14 (e), 16 (b) və 32 (a) bəndlərində təqdim olunan tövsiyələri yerinə yetirmək üçün görülən tədbirlər barədə iki il ərzində yazılı məlumat təqdim etməyi xahiş edir.

Növbəti hesabatın hazırlanması

47. Komitə iştirakçı dövləti 2026-cı ilin iyun ayında yeddinci dövrü hesabatı təqdim etməyə dəvət edir. Hesabat vaxtında göndərməli və göndərildiyi vaxta qədərki bütün dövrü əhatə etməlidir.

48. Komitə insan hüquqları sahəsində beynəlxalq müqavilələr üzrə hesabatverməyə dair uyğunlaşdırılmış qaydalara, o cümlədən vahid əsas sənəd və müqavilələr üzrə səciyyəvi sənədlərə dair qaydalara əməl etməyi xahiş edir (HRI/GEN/2/Rev.6, I fəsil).
